

DESPRE EMPATIE ȘI PREZERVAREA MEMORIEI ÎN TIMP.

100 DE ANI DE PEN ROMÂNIA

Înființat în anul 1921 la Londra, la puțin timp după încheierea primei conflagrații mondiale, PEN International s-a construit treptat, în ani, ca o rețea la nivel global a tuturor scriitorilor care decid să se solidarizeze în jurul a două mari idei esențiale ale democrației și ale vieții așa cum o înțelegem azi – libertatea de expresie și drepturile omului.

În iulie 2022, PEN România a împlinit 100 de ani și, cu ocazia acestui moment, în zilele de 12 și 13 iulie, într-o locație aproape predestinată, la Bastionul Țesătorilor/Artiștilor din Brașov, a avut loc celebrarea Centenarului Centrului PEN Român.

Pornind discuția de la valoarea documentului ce atestă începutul acestei organizații non-profit în România, și anume faimoasa scrisoare aparținând diplomatului Marcu Beza către Catherine Amy Dawson Scott, din 12 iulie 1922, programul întâlnirii a fost deschis cu o prelegere despre ceea ce a însemnat acest moment al înființării PEN, dar și despre sprijinul Reginei Maria, prima președintă de onoare a PEN România.

Chiar dacă programul primei zile ar fi trebuit să conțină o dezbatere interesantă despre ce anume reprezintă în zilele acestea a fi scriitor PEN, aceasta a fost mutată pentru cea de-a doua zi, scena fiind preluată de o spontană, dar binevenită discuție liberă în care s-au (re)derulat amintiri și punctat evenimente-cheie din timpul mandatelor Anei Blandiana și Magdei Cârnecki sau al lui Radu Vancu, evenimentul mutându-se încet-încet către cafeneaua Tipografia.

Cea de-a doua zi s-a terminat cu decupaje inedite, uneori din propriile creații ale participanților, dintre care îi mai amintim pe Caius Dobrescu, vicepreședinte PEN în timpul mandatului Magdei Cârnecki, Claudiu Komartin, actual vicepreședinte, Miruna Vlada, membră în Consiliul Director în ultimele două mandate, Mariana Gorczyca, secretar general în funcție, Adrian Lăcătuș, Romulus Bucur, Marian Coman, Mariana Sipoș, Cezar Mihai Pîrlog, Dinu Flămând și Carmen Gheorghe.

Claritatea și sinceritatea discuțiilor au subliniat încă o dată – în cazul în care, poate, mai era necesar pentru vizitatori și curioși – faptul că PEN România a reușit să construiască o linie de solidaritate reală și o coerență impresionantă la nivel ideatic, care par a fi într-o continuă expansiune.

Nucleul tare al acestei organizații, așa cum clar reiese din discursul celor prezenți, rezidă nu numai în empatie, ci ia naștere mai ales prin *implicare, o implicare constantă*, un interes sincer exprimat nu numai la nivel verbal. Carta PEN, așa cum frumos sublinia Ana Blandiana, este *un act de reconciliere intelectuală între scriitorii de dincolo de toate frontierele*, un manifest civic total și profund al scriitorilor contemporani și nu numai, uniți sub ideea conform căreia *literatura a avut, are și va deține mereu o dimensiune politică* sau, poate mai bine zis, *o dimensiune militantă* într-un *mod curat și, tocmai de aceea, admirabil* – așa cum sublinia și Radu Vancu.

Revenind însă la dezbaterea centrală, moderată de Ruxandra Cesereanu, putem afirma faptul că această discuție incitantă a dat naștere unui val de entuziasm din partea tuturor participanților, prin intervenții variate și nuanțate. Dialogul a fost început în spiritul lui Al. Mușina, cu o scurtă invocare a gândirii sale viziionare, marcând în moduri diverse dimensiunea etică a organizației care îi transformă de fapt pe scriitorii implicați – fie ei poeți, esești, romancieri sau traducători – în instrumente civice complexe, ce pot ajuta la o bună, coerentă și corectă *reconstrucție a memoriei*. Așa cum elegant puncta Ruxandra Cesereanu, această memorie, ce se dorește a fi reconstruită în mod constant, este și un tip de memorie foarte special, pentru că vorbim despre o *memorie hibridă*, nu numai afectivă/emoțională, ci și o memorie ce își respectă dimensiunea informațională pe care se bazează. Ceea ce înseamnă că dimensiunea etică a PEN România și a PEN Internațional creează, de fapt nucleul, specificitatea acestei mișcări civice la baza căreia stă viziunea unei literaturi ca formă a empatiei sau, mai simplu zis, *literatura ca o primă formă de preservare a memoriei în timp* (Ruxandra Cesereanu).

O altă idee care a rămas memorabilă a fost aceea a asocierii PEN România cu un *dispecerat* util și accesibil tuturor

celor care au nevoie – cu alte cuvinte, cam aceasta a fost definiția cea mai interesantă și care a fost agreată de toți participanții. Se urmărește astfel dezvoltarea acestei instituții care are puterea – și de aceea și datoria – de a pune presiune acolo unde este nevoie pentru ca vocile scriitorilor de pretutindeni să fie auzite și problemele lor, pe cât posibil, rezolvate. Această activitate voluntară se prezintă deci cu un apăsător (și extrem de necesar azi) filon politic comunitar, în care perspectiva obiectivă trebuie să primeze la nivelul reacției instituționale, indiferent de subiectivitatea intrinsecă a perspectivelor individuale.

Ce am învățat în aceste două zile în care i-am ascultat cu atenție pe numeroși membri PEN România este faptul că *empatia reală* nu are nimic de-a face cu așteptarea, ci se bazează în totalitate pe creativitate și imaginație, dar mai ales pe *implicare*. Empatic înseamnă mai ales să fii proactiv și ceea ce s-a văzut poate cel mai clar a fost această dorință, dincolo de efort și disponibilitate, de a avea curiozitatea și decența în a le acorda celorlalți o parte din timpul și atenția ta.

Hector Abad Faciolince, unul dintre scriitorii mei preferați, tradus chiar de una dintre participante la această întâlnire, căreia țin să îi mulțumesc pentru bucuria acestei lecturi, spunea la un moment dat că empatia, la fel ca și compasiunea, sunt calități ale imaginației, pentru că ele constau în „capacitatea de a te pune în locul celuilalt, de a-ți imagina ce ai simți tu în cazul în care ai trece printr-o situație asemănătoare. Întotdeauna am crezut că oamenii fără inimă sunt lipsiți de imaginație literară – acea capacitate pe care ne-o dau marile romane de a ne pune în pielea altora – și sunt incapabili să vadă că roata vieții se poate întoarce și că, la un moment dat, pot fi chiar ei în aceeași situație: durere, sărăcie, oprimare, injustiție, tortură.”¹

Astfel, poate nu neapărat necesar, dar sigur întipărită profund în memorie, mi-a rămas ideea că viitorul trebuie și este necesar să fie al compasiunii, al implicării și al solidarității, altfel, mai mult ca sigur, nu va mai fi deloc...

¹Hector Abad Faciolince, *Suntem deja uitarea ce vom fi* (ed. a II-a), Curtea Veche Publishing, București, 2021, p.90.

